

**Till RIKSDAGENS KULTURUTSKOTT**

siv@eduskunta.fi

## **ÄRENDE**

Skriftligt sakkunnigyttrande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om:

RP 39/2017 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om yrkesutbildning och till vissa lagar som har samband med den

## **BAKGRUND**

Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf (FDUV) är en riksomfattande intresseorganisation som arbetar för svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning och deras närstående. Förbundet representeras av elva lokalföreningar samt föreningen för personer med utvecklingsstörning Steg för Steg. Förbundet har ca 2800 medlemmar.

## **SAKKUNNIGYTTRANDE**

### **Mer inkluderande undervisning**

Personer med funktionsnedsättning ska, liksom alla andra personer i samhället, ha möjlighet till yrkesutbildning och livslångt lärande utan diskriminering. Dessutom ska de erbjudas skälig anpassning. Personer med utvecklingsstörning erbjuds främst undervisning i specialyrkesläroanstalter.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förutsätter ett inkluderande utbildningssystem på alla nivåer. Studerande med funktionsnedsättning har rätt att få undervisning i ett allmänt utbildningssystem på ett jämlikt sätt med andra och rätt att få det individuella stöd som detta kräver.

Den villkorliga uppgiften för specialläroanstalter att ge särskilt krävande stöd, som nämns i regeringens proposition, utgör utgångsmässigt en diskriminerande, på segregation baserad praxis, som isolerar studerande med funktionsnedsättning och andra studerande som är i behov av särskilt stöd till särskilda läroanstalter.

### **Utbildningsprogrammen, Valma och Telma**

Målen med den handledande utbildningen för grundläggande yrkesutbildning (Valma), måste göras klarare och utbildningen ska möjliggöras för studerande med funktionsnedsättning på ett flexibelt sätt. Många ungdomar med utvecklingsstörning beviljas inte studieplats i Valma utan enbart i Telma, oberoende av hur svår eller lindrig utvecklingsstörningen är. Enligt vilka kriterier beviljas studieplatserna, är det fortfarande diagnos i stället för förmåga och kunnande?

Utbildningsenheterna baserar antagningen av eleven i Telma eller Valma på olika test. Vi frågar oss om dessa test är anpassade enligt funktionsnedsättning eller gör alla samma test? Finns det i dessa test möjlighet till olika stöd som till exempel alternativ kommunikation och assistans?

Inom ramen för utbildningen som handleder för arbete och självständigt liv (Telma) saknas målet för den studerandes yrkesmässiga utbildning. Telma-utbildningen ska exempelvis möjliggöra en övergång till Valma eller avläggande av en delexamen. Målet med Telma ska vara att finna en individuell utbildning och/eller arbetslivsstig för den studerande. Många personer med utvecklingsstörning upplever att utbildningen inte leder någonstans, ger ingen examen eller del av examen. Utbildningen utmanar inte ungdomarna, den ställer inte tillräckligt höga krav som många elever är vana vid från åk 7–9 i grundläggande utbildningen.

Ungdomarna segregeras i egna enheter och integreras inte bland andra ungdomar i egen ålder.

Utbildningen kräver stora personresurser, kanske mer än vad många med lindrig utvecklingsstörning skulle behöva. Det vore bra om man kunde använda resurser på att ge stöd i mer inkluderande utbildningslösningar och arrangera utbildningen så att den leder till en större yrkeskunskap. Efter Telma är vägen till vidareutbildning oftast stängd, många personer med utvecklingsstörning utvecklas långsammare och kan som lite äldre ha förmågor som man inte hade då man anhöll om studieplats. Detta borde beaktas vid antagningen.

### **Stöd och metoder**

På en läroanstalt ska det finnas mångsidiga undervisningsmetoder. I regeringens proposition utökas andelen självständiga studier. Särskilt för studerande som i sina studier är i behov av stöd är studier som genomförs som kontaktundervisning ett viktigt och tryggt sätt att studera. Till det här ska det också i fortsättningen finnas tillräckliga möjligheter för alla studerande.

Studerande som är i behov av särskilt stöd ska ha möjligheter till rimliga anpassningar, studiehandledning och arbetsträning. Studiehandledningen ska inledas redan under den grundläggande utbildningen (bl.a. Prao-perioder). Utbildningen av studiehandledare ska inkludera studier i specialpedagogik och kunnande i särskilt krävande stöd. I utbildningen

och fortbildningen av arbetstränare ska man betona kunnande i pedagogisk handledning och kännedom om arbetets substans.

Möjligheterna till studier och sysselsättning ska klargöras och utredas för de studerandes del som har avlagt examensdelar. Att lätta på regleringen av examenssystemet får inte försvaga jämförbarheten bland utexaminerade med samma examensbenämning (titel) från olika läroanstalter. Användningen av stödbaserad läroavtalsutbildning vid yrkesutbildningen för personer som är i behov av särskilt stöd och för personer med funktionsnedsättning ska utvecklas och utredas. Modellen ska utvidgas till fler utbildningsnivåer, utbildningssektorer och yrken än tidigare.

### **Ekonomi**

Den studerandes studiesociala förmåner ska grunda sig på den studerandes behov. Om förmånerna ska det beslutas klart och med beaktande av verkningarna av social- och hälsovårdsreformen (SOHÄ), bland annat genom att studentvård och assistansverksamhet erbjuds fullskaligt. Den studerande får exempelvis inte hamna mellan två myndigheter som betalar bidrag när hen behöver assistans i sina studier och ska klara av andra bestyr i vardagen.

I regeringens proposition föreslås ett finansieringssystem för yrkesutbildningen med en basfinansiering på 50 procent, prestationsfinansiering (antalet utexaminerade) på 35 procent och sysselsättningsfinansiering (antalet sysselsatta) på 15 procent. Risken med finansieringssystemet är att de allmänna yrkesläroanstalterna inte längre är villiga att ta emot studerande som är i behov av särskilt stöd. I denna föreslagna form främjar reformen av yrkesutbildningen inte i tillräcklig utsträckning ett utbildningssystem som förverkligar jämlikhet och inklusion.

Helsingfors den 5 juni 2017

Lisbeth Hemgård

Verksamhetsledare

Ytterligare information:

lisbeth.hemgard@fduv.fi, 040 526 43 69

Suomeksi lyhyesti:

Hallituksen esityksessä ehdollisena mainittu vaativan erityisen tuen tehtävän antaminen erityisoppilaitoksille muodostaa lähtökohtaisesti erottelevan, segregaatioon perustuvan käytännön, joka eristää vammaiset ja muut vaativaa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat erillisiin oppilaitoksiin.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen (Valma) tavoitteita tulee kirkastaa ja se tulee mahdollistaa joustavasti vammaisille opiskelijoille.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavalta koulutukselta (Telma) puuttuu opiskelijan ammatilliseen koulutukseen liittyvä tavoite. Telma-koulutuksen tulee mahdollistaa joustava siirtyminen esimerkiksi Valmaan tai osatutkinnon suorittamiseen. Telman tavoitteena tulee olla opiskelijan yksilöllisen koulutus- ja/tai työelämäpolun löytäminen.

Oppilaitoksissa on oltava monipuolisia opetustapoja. Hallituksen esityksessä lisätään itsenäisen opiskelun määrää. Erityisesti opinnoissaan tukea tarvitseville opiskelijoille lähiopetuksena toteutettavat opinnot ovat yksi merkittävä ja turvallinen tapa opiskella. Tähän tulee jatkossakin olla riittävästi mahdollisuuksia kaikilla opiskelijoilla.

Opiskelijan opintososiaalisten etuuksien tulee perustua opiskelijan tarpeeseen. Etuuksista on määrättävä selkeästi ja huomioitava SOTE-vaikutukset mm. opiskelijahuollon ja avustajatoiminnan toteutumiseen täysimääräisinä. Esimerkiksi opiskelija ei saa joutua kahden maksajan väliin tarvitessaan avustajaa opiskelussa ja muussa elämässä pärjäämisessä.

Opiskelijoilla, joilla on erityisen tuen tarpeita, on oltava mahdollisuus kohtuullisiin mukautuksiin, opinto-ohjaukseen ja työhönvalmennukseen. Opinto-ohjauksen tulee alkaa jo perusopetuksessa (mm. TET-jaksot). Opinto-ohjaajakoulutukseen on lisättävä erityispedagogiikan opintoja ja osaamista vaativaan erityiseen tukeen liittyen. Työhönvalmentajien koulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa on painotettava pedagogisen ohjaamisen ja työn substanssin osaamista.

Tutkinnon osien suorittaneiden opiskelijoiden opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksia on selkiytettävä ja selvitettävä. Tutkintojärjestelmän sääntelyn keventäminen ei saa heikentää vertailukelpoisuutta eri oppilaitoksista samalla tutkintonimikkeellä valmistuneiden kesken.

Tuetun oppisopimuskoulutuksen käyttöä erityistä tukea tarvitsevien ja vammaisten henkilöiden kouluttautumisessa ammattiin on kehitettävä ja selvitettävä. Mallia on laajennettava nykyistä useammille koulutustasojille, -aloille ja ammatteihin.

Hallituksen esityksessä esitetään ammatillisen opetuksen rahoitusjärjestelmää, jossa perusrahoituksena 50 %, valmistumisen perusteella 35 % ja työllistymisen perusteella 15 %. Rahoitusjärjestelmän riskinä on, että yleiset ammattioppilaitokset eivät enää ole valmiita ottamaan erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita.